

МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТДА НОДАВЛАТ ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ ЎРНИ ВА УНИ РИВОЖЛАТИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ

Боронов Бобур Фарходович - Самарқанд иқтисодиёт ва сервис интитути
“Бухгалтерия ҳисоби” кафедраси доценти в.б., и.ф.д. (DSc)

Саломов Шавкат Фаёсович – тадқиқотчи

Аннотация. Мақолада нодавлат таълим ташкилотларининг мамлакат миллий иқтисодиётидаги аҳамияти, ушбу тармоқ соҳаларини ривожлантиришда ҳукумат томонидан олиб борилаётган ижтимоий-иқтисодий сиёсат, нодавлат ташкилотлар томонидан кўрсатилаётган таълим хизматлари сифатини назорат қилувчи ташкилотларнинг вазифалари, шунингдек таълим фаолияти билан шуғулланувчи нодавлат ташкилотларида бухгалтерия ҳисобини юритишнинг долзарб масалалари ёритилган.

Калит сўзлар: нодавлат таълим ташкилотлари, давлат мактабгача таълим ташкилотлари, нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари, бухгалтерия ҳисоби, таълим хизматлари, таълим жараёни, молиявий ҳисобот.

РОЛЬ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ЕЕ РАЗВИТИЯ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Боронов Бобур Фарходович – и.о. доцент кафедрой «Бухгалтерский учет»
Самаркандского института экономики и сервиса, д.э.н. (DSc)

Саломов Шавкат Фаёсович – исследователь

Аннотация: В статье описано значение негосударственных образовательных организаций в национальной экономике страны, социально-экономическая политика государства в развитии этих отраслей, задачи организаций, осуществляющих контроль качества образовательных услуг, оказываемых негосударственными негосударственными организациями. организациях, а также актуальные вопросы бухгалтерского учета в общественных организациях, осуществляющих образовательную деятельность.

Ключевые слова: негосударственные образовательные организации, государственные дошкольные образовательные организации, негосударственные дошкольные образовательные организации, бухгалтерский учет, образовательные услуги, образовательный процесс, финансовая отчетность.

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS AND ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF ITS DEVELOPMENT IN THE NATIONAL ECONOMY

Boronov Bobur Farxodovich - Acting Associate Professor of the “Accounting” department of the Samarkand Institute of Economics and Service, DSc

Salomov Shavkat Fayosovich – researcher

Abstract. The article describes the importance of non-governmental educational organizations in the national economy of the country, the socio-economic policy of the government in the development of these sectors, the tasks of organizations that control the quality of educational services provided by non-governmental organizations, as well as the current issues of accounting in non-governmental organizations engaged in educational activities.

Keywords: non-governmental educational organizations, public preschool educational organizations, non-governmental preschool educational organizations, accounting, educational services, educational process, financial reporting.

Бугунги кунда, ушбу нодавлат мактаблар фаолиятини ривожлантириш бўйича қатор чора-тадбирлар ишлаб чиқилмоқда. Бу борада мамлакатимиз Президентининг “Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги ҳамда унинг тизимидаги ташкилотлар фаолиятини самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”¹ги Фармонида нодавлат таълим ташкилотлари тармоғини янада кенгайтириш, ушбу фаолиятни амалга ошириш бўйича рухсат бериш тартиб-қоидаларини энгиллаштириш, лицензия олишда назарда тутилган жараёнларни соддалаштиришга оид алоҳида вазифалар белгилаб берилган. Шунингдек, ушбу Фармонда мактабгача ва мактаб таълими соҳасида ислохотларни чуқурлаштириш ва тизим фаолиятини трансформация қилиш бўйича йўл харитаси ишлаб чиқилган бўлиб, унда нодавлат мактабгача ва умумий ўрта таълим ташкилотлари учун лицензия бериш тартиб-қоидаларини такомиллаштиришга қаратилган қатор чора-тадбирлар ишлаб чиқилган:

- нодавлат мактабгача ва умумий ўрта таълим ташкилотлари фаолиятида ўқитувчиларнинг малака тоифалари, шунингдек синфхоналарда ўқувчиларнинг сонига қўйилган чекловларни энгиллаштириш;

- ушбу ташкилотларнинг спорт заллари бўлмаган тақдирда бошқа корхоналарнинг таълим стандартларига тўлиқ жавоб берадиган спорт мажмуаларидан текинга ёки ижара шартномаси асосида фойдаланишлари учун рухсат бериш;

---

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги ҳамда унинг тизимидаги ташкилотлар фаолиятини самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. 2023 йил 26 май. ПФ-79-сон.

- вазирлик ҳамда ҳудудий бошқармалар томонидан текшириш жараёнларини ваколатли органларни хабардор қилган ҳолда ўтказишни ташкил этиш ва бошқалар.

Уқорида кўрсатиб ўтилган жараёнлардан айтиш жоизки, бугунги кунда, нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятига бўлган эътибор кундан-кунга кучайиб, ушбу ташкилотларнинг мамлакат миқёсидаги ўрни ва аҳамияти тобора ортиб бормоқда.

Мамлакатимизда таълим хизматларига бўлган эътибор кун сайин ошиб, ушбу хизматларни амалга оширувчи таълим хизматларини кўрсатувчи ташкилотларнинг фаолиятини тартибга солиш ва уларни ривожлантириш бўйича қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб чиқилмоқда. Иқтисодий адабиётларда ҳам таълим хизматлари турлари ва уларнинг сифатини янада ошириш, давлат ва нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятини ривожлантириш бўйича қатор илмий тадқиқот ишлари олиб борилган. Жумладан, мамлакатимиз иқтисодчи олимларидан Ж.Р.Тохиров ўзининг “Таълим хизматлари сифатини оширишда давлат-хусусий шерикликнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини шакллантириш”² номли тадқиқот ишида давлат-хусусий шерикчилик асосида ташкил этилган хўжалик юритувчи субъектлар мисолида таълим хизматлари сифатини ошириш, ушбу хизматлар бозорини ривожлантириш ҳамда уларнинг сифатини белгиловчи кўрсаткичлар тизимини такомиллаштириш каби масалалар тадқиқ этилган.

Бугунги кунгача бажарилган илмий тадқиқот ишларида асосан олий таълим муассасалари мисолида ишлар бажарилган бўлиб, нодавлат таълим ташкилотлари ва улар томонидан кўрсатиладиган нодавлат таълим хизматлари бўйича аниқ бир таърифлар мавжуд эмас. “Нодавлат таълим ташкилоти – давлат таълим стандартлари, давлат таълим талаблари ва ўқув дастурларига мувофиқ таълим хизматлари кўрсатиш фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқини берадиган лицензия асосида ёки хабардор қилиш тартибида таълим хизматлари кўрсатувчи юридик шахс”³ ҳисобланиб, ушбу тармоқ ташкилотлари ижтимоий-иқтисодий вазифаларни амалга ошириб, аҳолига таълим хизматларини кўрсатадилар.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан 2019 йил 24 декабрда “Нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”⁴ги Қарори қабул қилинди ва ушбу норматив-ҳуқуқий ҳужжатда нодавлат таълим ташкилотларининг намунавий устави белгилаб берилди. Нодавлат таълим ташкилотлари томонидан кўрсатиладиган хизматлар лицензия асосида амалга оширилиб, ушбу ҳужжат Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси томонидан берилиши кўзда

² Тохиров Ж.Р. Таълим хизматлари сифатини оширишда давлат-хусусий шерикликнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини шакллантириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертация автореферати. -Т.: 2022.

³ Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. 2020 йил 23 сентябрь, № ЎРҚ-637-сон.

⁴ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. 2019 йил 24 декабрь. 1028-сон.

тутилган. Бироқ, бугунги кунда, ушбу инспекция фаолияти тугатилган бўлиб, ушбу ташкилотга бириктирилган вазифалар Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги ва унинг таркибидаги ташкилотларга ўтказиб берилган. Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги структурасини қуйида келтирилган расм орқали ифодалаймиз:

1-расм. Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги структураси⁵

Юқорида келтирилган расм асосида кўриш мумкинки, Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги йирик структурага эга ташкилот ҳисобланиб, унинг таркибий тузилмасига таълим хизматларини назорат қилиш фаолияти билан шуғулланадиган барча ташкилотлар киради.

Олиб борилган тадқиқот натижалари асосида хулоса қилиш мумкинки, аҳолининг таълим хизматларига бўлган талабларини тўлиқроқ қондириш мамлакат олдидаги асосий ва долзарб вазифалардан ҳисобланиб, ушбу тармоқ корхоналари фаолиятини ислоҳ қилиш, мавжуд камчиликларни бартараф этиш лозим бўлади. Шу боис, нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятини ривожлантириш бўйича айрим муаммо ва камчиликлар мавжуд бўлиб, тадқиқот жараёнида ушбу камчиликлар ва уларни бартараф этиш бўйича қуйидаги хулоса, илмий таклифлар ҳамда тавсиялар ишлаб чиқилди:

* Республикамизда таълим хизматларини кўрсатиш фаолияти билан шуғулланувчи нодавлат ташкилотлари ўртасида рақобатбардошлик даражаси паст бўлиб, ушбу хизмат кўрсатиш тармоқларига давлат томонидан кенг имкониятлар очиб бериш, уларнинг фаолиятларини ривожлантириш бўйича ҳар томонлама шар-шароитлар қилиб бериш лозим.

⁵ Тадқиқотлар асосида муаллиф ишланмаси.

* Нодавлат таълим ташкилотларини моддий техника базасини модернизациялаш, замонавий ахборот технологиялари билан мақсадида уларга имтиёзлар бериш ҳамда ушбу инфорацион технологияларни қўллашда мутахассис кадрларни қайта тайёрлаш лозим.

* Бугунги кунда, нодавлат таълим ташкилотларида ташқи инвесторларни жалб этиш улар фаолиятини ривожлантиришнинг энг асосий омилларидан бири ҳисобланади. Ушбу вазифаларни амалга ошириш учун молиявий ва бошқарув ахборот фойдаланувчилари учун ахборотларни ҳисобот шаклларида шаффоф ва аниқ акс эттириш лозим. Бу эса, корхона ва ташкилотлар олдида, хусусан нодавлат таълим ташкилотларида молиявий ҳисобот шакллари халқаро стандартлар асосида тузиш вазифасини юклайди.

Юқорида келтирилган фикр-мулоҳазалар асосида айтишимиз мумкинки, нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, хизмат кўрсатиш базасини кенгайтириш, модернизациялаш бугунги куннинг долзарб ва муҳим масалаларидандир. Ушбу масалаларни ижобий ҳал қилишда ташкилотларни самарали бошқариш, уларнинг фаолиятларини халқаро тажрибалар асосида янгитдан ташкил этиш, таълим хизматлари турларини оширган ҳолда уларнинг рақобатбардошлигини таъминлаш, таълим хизматлари таннархини пасайтириш орқали ташкилот даромадини ошириш, ташкилотларнинг инвестицион жозибадорлигини оширган ҳолда хорижий инвесторларни жалб қилиш талаб этилади. Бу эса, нодавлат таълим ташкилотларида таълим хизматлари, ушбу жараёнларни амалга оширишда харажатлар ҳамда хизматларни сотишдан тушган даромадларнинг бухгалтерия ҳисобини тўғри юритиш, уларни тан олиш ва баҳолаш ҳамда хорижий инвесторлар учун ахборот имконини очиб бериш мақсадида халқаро стандартлар асосида молиявий ҳисобот шакллари тузишни долзарб вазифа қилиб қўймоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. 2020 йил 23 сентябрь, № ЎРҚ-637-сон.

2. Ўзбекистон Республикасининг “2024 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида”ги Қонуни. 2023 йил 25 декабрь. ЎРҚ-886-сон.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги ҳамда унинг тизимидаги ташкилотлар фаолиятини самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. 2023 йил 26 май. ПФ-79-сон.

4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Нодавлат таълим ташкилотлари фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. 2019 йил 24 декабрь. 1028-сон.

5. Тохиров Ж.Р. Таълим хизматлари сифатини оширишда давлат-хусусий шерикликнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини шакллантириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертация автореферати. -Т.: 2022.

6. Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика Қўмитаси расмий веб-сайти. <https://www.stat.uz/uz/rasmiy-statistika>